

Gál Sandor

ÓDA

Fellegek nagy karavánját úzi a földszagú szellő
csalja a lombot a fény bontva a fák rügjeit
zsong a tavasz, mint halk zeneszó száll át a határon
s felborzolja a víz moccanóan tükörét.
Nem vidúni mezőkre futok most nagy kacagással
nem patakok vize vár s nyugtalan erdei zaj,
nem hegyeket mászva, ámulva a szép panorámán
és nem dombok ölen élvezem én a tavaszt.
Nem harsány vigalom vár engem a fény özőnében
s nem füttyös zeneszó oldja a téli magányt.
Rezdül bennem a szív, mely húrokat pendít a hála,
hogya a sírokat nézegetem katonák,
Rezdül bennem a szív, ha a halk temetőben
járkálva neveket mond a sok tábla felém.
Lenne-e bennem erő, bátorság lenne-e bennem
eszmém érdekier' veszteni életemet?
Lenne-e bennem erő, hogy a szívem az égre hajítva
fegyveremet, káromat vinni a harcok elé,
küzdeni hittel, elszántan a titán erejével
s földre ontani szét vérem a gyors-hevülőt?
S míg itt nézem a halk temetőben a domb sokaságát
hegyként felmagaslak, megnő bennem a hit.
Nekték élteteket kellett odahagyni a sikon,
testet, lelket, erőt adni a győzelemért...
Hova lettek már a karok, hova lett a szemekből
merre lett az a tűz, hol van már a sugár,
hol van a boltos homlok, a haj, hova lettek a vállak,
hol roskadt be a mell, hol görnyedt a derek,
hol dobbant végsőt az a láb, mely oly szaporán ment,
hol van már az a szív, melynek előbb szerelem
s aztán harci zsvajgás verte fel templomi esendjét...?
Nincs válasz, csak a fák rázzák ágáikat.
Jól tudom én, itt vannak a pezsdülő, éledő tájon,
karjuk fák gyökere, étellel teli ág.
Mellkasuk domborodó domb, homlokuk ég kupolája,
hangjuk nyári eső, melytől éled a táj.
Válluk hegy magasában tartja a végtelenséget,
szívük búzamező, selymes rét a hajuk.
Példájuk a hitünk, a hitünk, hogy az ember
szétveri zsarnokait, s zengő nagy kupolát
épít a béke fölé és napjait munka hevíti,
s rátek gondol majd éledő katonák.

A VIZSGA

A konferencia együtt ültnek lenni: mit jelent fázni és én egyedül álltam előtük. Nem tagadom, a térdem kissé remegett, a torokom száraz volt, s már előre kiégyeztem volna egy közepes bizonyítvánnyal is. A konferencia elnöke feltolta szemüvegét, rámnézett, harákkolt egyet-kettőt:

— Hm... Khm... kedves apa kartárs. Mint tudja, az általános iskolai felév után az apák féléve következik, hogy megfelelő bizonyítványt adjunk át az ön fejlődéséről, apai mivoltát illetően...

— Igen, tudom... — hebegtem, és agyamban lázasan forogni kezdtek a kifogások, mint körhintán a gipszlovak...

— Készült? — kérdezte az elnök szúrós szemmel.

— Igen, kérem szépen... — Én készültem — nyeltem nagyot, mert egyáltalán nem voltam biztos benne, hogy készültem-e vagy sem.

— Akkor, kedves kollégám — fordult a mellette ülőhöz —, ön az első kérdés...

A kedves kolléga felemelte ceruzáját, majd felém bökött:

— Tessék nekem megmondani, hogy hívják gyermekének barátait?

— Kiket hogy hívnak?

— Gyermekének barátait — ismételte meg a kérdést.

— Fiam gyermekeinek... azaz hogy gyermekem fiainak... bocsánat, egy pillanatig gondolkodom... szóval, hogy gyermekem barátait hogy hívják? Hát... na, hogy is... Pedig tudtam. Becsület szavamra tudtam, de annyi dolga van manapság az embernek, hogy egy-kettőre kimegy a fejből... Szóval a gyermekem barátainak neve... izé...

— Tudja, vagy nem tudja? — förmedt rám a kedves kolléga.

Nem tudtam. Egyetlen barátjának nevét nem tudtam. Pedig arra mérget mernék venni, hogy van barátja.

Az elnök a következő kedves kolléga kezére adott, és én érezni kezdtem, hogy mit jelent egy csoda áldozatá-

egy meleg szobában.

— Legyen olyan kedves, és mondja meg nekem, milyen verseket tud?

— Én? — hökkentem meg.

— Dehogy, A gyermeke.

Fogalmam sem volt. Hát honnan tudja egy munkába temetkezett apa, hogy gyermeke milyen verseket tud? Biztos tud, Nem is egyet, sőt talán tizet is, vagy éppen húszat... Nevetséges kérdés... De itt nem lehet megfogni:

— Az anyám tyúkja... A kiskarácsony... A talpra magyar...

— Az anyám tyúkját nem tudja — közölte a második kedves kolléga, és intett, mehetek a harmadik inkvizitor elé...

— Kérem szépen, tessék nekem megmondani — így a harmadik —, tud-e a gyerekek káromkodni? Igen, ne tessék csodálkozni, tud-e káromkodni?

— De már megbocsássanak, ez igazán furcsa kérdés? Csak nem gondolják, hogy otthon, szabad időmben káromkodni tanítom a gyereket... Lehet, hogy itt-ott hallott ugye valamit, de nem tud... Nem olyan vagyok se én, se senki a családban, hogy ilyesmit tanuljon tő-

Amikor a kis Fricsay Szegeden dirigált...

Fricsay Ferencnek, a világhírű magyar karmesternek korai halála különösen megrendítette a szegedieket.

Még sokan élénken emlékeznek »a kis Fricsayra«. A 30-as években részt vett a szegedi szabadtéri játékokon is és egy alkalommal olyan vehemens, művészi átéléssel dirigált, hogy a jobb karja kificamodott. Óriási lelkiroval, nagy kínok között ve-

Egon Erwin Kisch

A Harmadik Birodalom börtönében

Este kigyulladt a Reichstag épülete és másnap reggel letartóztatták.

Közben, az éjszaka folyamán, a rádió bementa: »A Reichstag épülete este 9 óra 20 perc óta lángokban áll. Eddig az épület harminchat, egymástól teljesen távol eső pontján állapították meg a gyújtogatás nyomait. Bűncselekményről van szó. A gyújtogatók fátylós férfiak voltak. Egy rendőr észrevette a futva távozó tetteseket, rájuk lött, de sikerült elmenekülniük.«

Jelentősegteljesen börtönytünk, amikor ezt a hírt meghallottuk, hiszen politikai körökben már néhány napja találgatták: vajon milyen provokációra kerül vasárnapig sor, milyen ürügyet találnak majd arra, hogy azonnal erővel intézkedéseket foganatosítsanak a kommunisták ellen. A nemzeti szocialistáknak mulhatatlanul szükségük volt az erőszak alkalmazására. Ez létkérdést jelentett számukra. Bár az eddigi terror elegendő volt ahhoz, hogy a választási eredményeket kétféle hárommillió szavazattal a maguk javára meghamisítsák, a szocialistákra és a kommunistákra leadótt szavazatok megnövekedése ese-

Tizenöt esztendővel ezelőtt, 1948 március 31-én halt meg Egon Erwin Kisch, csehszlovák újságíró, a világirodalom egyik legnagyobb riporteri írója. Apja jómódú kereskedő volt, s a fiúnak is nyugodalmas, biztonságos életben lehetett volna része, ha nem kezd írni. Eleinte ugyan csak rendőrségi tudósításokat írt, de azután az első világháború végén az októberi forradalom győzelme új út felé vezette és a későbbi világhírű újságíró már akkor a nép ügye mellé állt. Bejárja szinte az egész világot, s közben állandóan harcolt a fasizmus és az elnyomás ellen. Az évforduló alkalmából gazdag, harcos életművéből közülük egyik jellegzetes riportját.

tében azonban megtörténne az az eset, hogy a választáson leadott szavazatok száma, a család útján létrejött mintegy hárommillió nemzeti szocialista párti szavazattal meghaladná a választásra jogosultak összlétszámát. Minél hamarabb ürügyet kellett tehát találni a kommunista párt betiltására.

Beszéltek egy Hitler ellen megrendezendő színelőadás merénylőről is. Hitler azonban félt attól, hogy ezt a példát esetleg illetékesek is követik majd. Ez a vállalkozás egyébként is az olasz példa szolgai utánzása lett volna. Mitévők legyenek tehát a nemzeti szocialisták? Bombát dobjanak le repülőgépről... rendezzenek vasúti szerencsétlenséget?...

A rádió megadta a választ erre a kérdésre: »A Reichstag épülete este 9 óra 20 perc óta lángokban áll...«

Sor kerül-e vajon már ma este, vagy holnap reggel a letartóztatásokra és megrohanásokra? Nem — gondoltuk a legtöbben — ezek az urak nem fogják olyan otromba módon elárulni, hogy erre a váratlanul bekövetkezett eseményre alaposan felkészültek. Fogtam magam tehát és hazamentem. Február utolsó napjára virradó éjszaka volt.

A Mots-strassei szobamba pontosan négy héttel ezelőtt költöztem, azon a napon, amikor Hindenburg átadta Hitler urnak a Németország feletti hatalmat. Az a Hindenburg, akit a szociáldemokraták néhány hónapja hallatlan agitáció kíséretében a birodalmi elnöki tisztségre jelöltek.

Február 20-án a Wedding kerületi Pharos-teremben Kínáról, Japánról és a Szovjet-Azsiáról kellett előadást tartanom. Az épület előtt három hatalmas rendőrségi riadókosci állt meg. (Berlínben tréfásan »Sarasini Cirkusz«-nak nevezték ezeket a gépkocsikat.) Rendőrök szállták meg az épület bejáratát, udvarát és a nagytérmet, majd a gyűlés minden résztvevőjét, férfit, nőt egyaránt végigtapogattak, hogy nem hordanak-e fegyvert maguknál. Amikor beléptem a terembe, az előadás rendezője odasúgta nekem, hogy a gyűlést csak azzal a feltétellel engedélyezik, ha nem én tartom az előadást. Egyébként a legjobb lesz, ha sürgősen eltűnök, mert a rendőrbiztos feltűnően érdeklődött az iránt, megérkeztem-e már.

A közönség — az elnök felkérésére — a legnagyobb nyugalommal vette tudomásul azt a bejelentést, hogy előadásomat nem engedélyezték. Alig beszéltem azonban néhány percig az előadást helyettem megtartó Küster, a »Béke Egyesület«-küldötte, amikor a rendőrbiztos a gyűlést felfoszlattnak nyilvánította. Ezzel egyidejűleg előugrottak a rendőrök, kordont vontak és gumibottal ütlegelni kezdték a nyugodtan kifelé igyekvő közönséget. Néhány asszony hisztériás rohamot kapott, egy csoport vak hadirokkant pedig — akiket a rendőrök nem figyelmeztettek belépésükkor — felemelt karokkal a rendőrkordonnak rohant, nem tudva, merre van a kijárata. Egyszóval borzalmas jelenetekre került sor. Másnap berlini és külföldi lapok részletes tudósításokat közöltek a történetekről.

Néhány nappal ezután vettem kézhez csendes albérleti szobámban az első hivatalos írást: a rendőrfőnökség határozatát, amelynek értelmében államellenes tevékenységem miatt kötelek vagyok 14 napon belül elhagyni a

porosz állam területét. Ez a kiutasítási végzés tizenkét nappal előbb, február 12-én kelt, tehát semmiféle összefüggésben nem volt az én Azsiáról szóló (meg nem tartott) előadásommal.

Kedden, február 28-án a Reichstag-tűz éjszakájára virradó reggel 5 órakor megszállt lakásom ajtáján a csengő. Hallom, ahogy háziasszonyom megkérdezi, ki van kint, hallom, ahogy kinyitja az ajtót és valaki érdeklődik, itthon vagyok-e, és van-e a szobámban másik kijárata... Rögtön azután lakásadónóm kopogtat az ajtómon:

— Kisch úr, nyissa ki! — Ajtót nyitok és egy férfi ugrik be a szobámba:

— Rendőrség, kezetek fel. Megmutatom, nincsen semmi a kezében. Közben beront egy másik férfi: — Kisch úr, az a parancsunk, hogy a rendőrfőnökségre vezessük önt!

— Kérem, uraim, foglaljanak helyet. Közben felöltözködöm, ha megengedik.

— Van önnél fegyver? — Megmondom, hogy nincsen fegyver nálam. Megvizsgálják az éjjeliszekrényt és a ruháimat. Fegyvert nem találnak.

Megmosakodhatom? Igen, meg szabad mosakodnom, sőt a WC-re is kimehetek, bár egy idegen új jelenlétében ez nem az igazi. Mialatt készülődöm, az urak — egy rendőrbiztos és egy felügyelő — megkérdezik: mikor jöttem este haza.

— Úgy éjfélt után egy óra felé.

— Hm... Hol volt? — Itt a közelben, Schönbergben. A Reichstag leégéséhez semmi közöm sincsen.

— Honnan tud a tűzről? Talán várta látogatásunkat?

Persze azt képzelték, hogy egy gyújtogatót fogtak el szemelyemben. Fogalmuk sem volt arról, amit mi már az elmúlt éjszaka sejtettünk: ezekben az órákban több száz más rendőrhivatalnok sok száz elvtársunkat tartóztatja le.

Közöltem velük, hogy nem vagyok gyújtogató. Erre azt válaszolták, hogy ez nem lényeges, az a parancsuk, hogy a rendőrfőnökségre kísérjenek. Ezenkívül házkutatást is kell tartaniok.

Könyveim között egy sem akad, amelyik kifogás alá eshetett volna. Az egyik mégis feltűnt nekik: »Tidopnamen« — volt a címe.

— Milyen nyelvű ez? — kérdezte az egyik. — Holland — feleltem. — Úgy, holland? Szóval közelebbi kapcsolatai vannak Hollandiával? — Nem mondhatnám! Miért kérdezi? — Miféle könyv ez itt? — Én írtam. A fordító ajándékozta nekem néhány nappal ezelőtt. — Hogy hívják az illetőt? — Nem emlékszem a nevére. A kávéházban mutatkozott be.

Az persze, hogy megnézzék a könyvben a fordító nevét, eszükbe sem jutott

ezeknek az uraknak. Egyébként nem értettem, miért érdekelte őket a dolog. Néhány feljegyzésemet és újságból kivágott cikket elvitték magukkal.

— Nincs nálam semmi pénz, megengedik, hogy kölcsönkérjek a háziasszonyomtól? — Kérem! — A háziasszonyom kölcsönadott öt márkát. A rendőrségen azonban kiderült, hogy ez a semmivel egyenlő, mert a letartóztatott pénzből 7 márka 60 pfenniget a letartóztatási költségek fedezésére tartanak vissza és csak az vehet magának a főslegből cigarettát és ételmelet, akinek ennél több pénze van.

— Szándékában áll szökést kísérni, vagy ellenállást kifejteni? — kérdezték tőlem vendégeim.

— Nem, nincsenek ilyen szándékaim.

— Rendben van. Tudomásul vesszük. Különbösen ugyanis meg kellene önt bilincselnünk.

A Viktória-Luisen-Platz-i földalatti állomás felé megyünk. Az állomáson egy munkás nyomtatott röp-lapokat osztogat. »A Reichstag felgyújtása — előre ki-tervezett színjáték. Provokátorok munkabéna.«

Kísérőim egymásra néznek. Tartóztatják le ezt a röplapterjesztőt? A rendőrbiztos nemet int a fejével. Parancsuk csupán arra szól, hogy Kischet bekísérjék a rendőrfőnökségre. Miért veszélyeztessék ennek a meghatározott parancsnak a végrehajtását egy magánszorgalomból foganatosítandó rendőri ténykedéssel?

Földalatti vasúton utazunk az Alexanderplatzig. Nem kapok engedélyt újságolvasásra, de balról is, jobbról is olvasom a feltűnő nagybetűs újságcímeket: »Holland kommunista a gyújtogató«. Megtalálták zsebében a pártigazolványt? — Sem ing, sem cipő nem volt rajta, amikor elfogták. Kedves egy dolog! Ezek valóban azt hiszik, hogy akadt valaki, aki bedől ennek a mesének?! Elképzelhető, hogy egy politikai merénylő tettenek elkövetése előtt olyan iratot vágjon zsebre, mely nemcsak saját nevét árulja el, hanem a mozgalmat is, melynek nevében cselekszik?!

Nyilvánvaló, hogy a Reichstag hatalmas épületének felgyújtásához egy egész csomó emberre volt szükség. Az újságok azonban már semmit sem közöltek azokról a fátylós, menekülő férfiakról, akikre a rendőr rálőtt. Úgy látszik, valamelyik, a dologba be nem avatott, túlbuzgó rendőr fogott el egyet a tettesek közül. Talán barna inget viselt az illető és olyan magasszerű, fűzős bakancsot, mint a hírhedt Horst-Wessel rohamosztag tagjai? Dehogyan! Nem volt se inge, se cipője. Egyáltalában semmije sem volt, csak nadragja és kommunista pártigazolványa.

És én? Én büntőrségre vagyok és jelenleg éppen az Alexander-platz-i rendőrfőnökségre vezetnek, melynek hatalmas épületömbödjét revolveres és karabélyos rendőrök kordona veszi körül.

1933. március 18.

Simonyi Imre

Születésnapomra

Úlj hát a pusztá földre. — Nem vagy már ifjú ember. — Deresedsz már te is ro [ber. — [kon. — Az esztendő is öszülőben. — — E borostás november vakarózik egy lucfenyő [ben.

Mégse gondoldj az elmúlás felől — hisz dolgod még [akad:

ez alkonyati látomás-ban jól ki sem sirtad magad... [lad....